

แนวทางการพัฒนาการผลิตกล้วยตากอย่างยั่งยืน พื้นที่อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก

เสาวลักษณ์ ลิมศิริวงค์

The Development of Guidelines for a Sustainable Production of Dried Banana in Bangkatum District, Phitsanulok

Saowaluk Limsiriwong

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก 65000

Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences, Naresuan University, Phitsanulok 65000

Corresponding author. E-Mail address: saowalukl@nu.ac.th

Received: 19 June 2017; Accepted: 8 August 2017

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัญหาในการผลิตกล้วยตากบางกระทุ่มและแนวทางในการพัฒนาการผลิตกล้วยตากบางกระทุ่มให้มีความยั่งยืน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ตำบลบางกระทุ่ม ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีปริมาณการผลิตจำนวนมากที่สุดของอำเภอบางกระทุ่ม จำนวน 6 แห่ง ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้ประกอบการ/ผู้นำกลุ่มผลิตกล้วยตาก แรงงานในการผลิตกล้วยตาก และผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์กล้วยตาก ทั้ง 6 แห่ง โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ การวิเคราะห์จากเอกสาร การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ซึ่งดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า การผลิตกล้วยตากบางกระทุ่มมีปัญหาด้านปัจจัยการผลิต ได้แก่ ขาดแคลนกล้วยน้ำว้า กล้วยน้ำว้าไม่ได้มาตรฐาน ขาดแคลนเงินทุนและความรู้ด้านการตลาด ขาดแคลนแรงงานและแรงงานมีความเสี่ยงในกระบวนการผลิต และการขอรับรองมาตรฐานด้านผลิตภัณฑ์มีค่าใช้จ่ายสูง ส่วนด้านการตลาด มีการตัดราคาขายของผู้ผลิตแต่ละราย กลุ่มคัลสเตอร์กล้วยมุ้งแข่งขันมากกว่าช่วยเหลือ สำหรับแนวทางในการพัฒนาการผลิตกล้วยตากบางกระทุ่มให้มีความยั่งยืน ประกอบด้วย ส่งเสริมกระบวนการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการปลูกกล้วยออร์แกนิก นำเปลือกกล้วยไปใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าและลดมลพิษ ส่วนด้านกระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพ ควรลดต้นทุนและความเสียหายในการขนส่ง จัดทำแผนขอสนับสนุนด้านเงินทุนและการวิจัยร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา ให้ความรู้ผู้ประกอบการด้านการตลาด อีกทั้ง ผู้ประกอบการต้องวางแผนคนในการผลิต การรักษามาตรฐานและพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ และการบริหารจัดการน้ำให้มีกล้วยน้ำว้าในการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การพัฒนาการผลิต การผลิตอย่างยั่งยืน กล้วยตาก

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the problems of dried banana production in Bangkratum, and 2) to develop guidelines for a sustainable production of dried banana in Bangkratum District. Bangkratum subdistrict was chosen to be the study area due to its largest production area of dried banana. The participants were: 1) dried banana manufacturers/leaders of each dried banana producers group, 2) dried banana workers, and 3) dried banana suppliers in 6 areas. This study applied qualitative research methodology including documentary analysis, semi-structured interviews and non-participant observation. The analysis of data was content analysis.

The results revealed that the problems of production factors of dried banana production were lack of banana supply, unstandardized bananas, lack of funding and marketing knowledge, shortage of labor and the risk of labor in the production process, and costly product certification. In addition, there were cut prices among manufacturers due to competitive factors where they focused on competitive rather than cooperative. The development of guidelines for sustainable production of dried banana includes promotion of environmental friendly manufacturing processes, promoting organic banana planting, bringing banana peels for better utilization in order to reduce pollution. Enhancing the production efficiency process includes reduction of costs, reducing damage in transportation, setting plans for getting funding and research in collaboration with government and educational institutions, educating entrepreneurs for marketing knowledge. Furthermore, entrepreneurs have to set the production planning in terms of manpower, maintaining and improving the product quality and water management in order to sustain production of dried banana

Keywords: Production Developing, Sustainable Production, Dried Banana

บทนำ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) มุ่งเน้นเกษตรเพื่อความยั่งยืน โดยการพัฒนาวัตถุดิบและกระบวนการผลิตให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ด้วยการใช้ทรัพยากรให้น้อยลง มุ่งเน้นนวัตกรรมพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต เพื่อการบริโภคที่ยั่งยืน อีกทั้งนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2560-2564) มุ่งเน้นการเพิ่มผลผลิตการเกษตร พืชเศรษฐกิจที่ไม่ทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การเกษตรแบบปลอดภัย การพัฒนาพื้นที่แหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของประเทศและโลก เช่น การพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปและอาหารครบวงจร (Food Valley) โดยรัฐบาลได้มีการวางนโยบายและแผนงาน (Roadmap) ด้านความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) เพื่อผลักดันให้ประเทศกลายเป็นศูนย์กลางด้านการผลิตอาหาร และครัวของโลก

ประกอบกับปัจจุบันผู้ผลิตอาหารยังถูกกดดันจากกฎระเบียบของแต่ละประเทศที่ออกมาตราการต่าง ๆ อาทิ มาตรการลดภาวะเรือนกระจก 20% ภายในปี 2020 มาตรการสู่โรงงานคาร์บอนต่ำภายในปี 2050 รวมทั้งการลดน้ำเสียในกระบวนการผลิต การผลิตไม่ใช่แค่การสร้างผลกำไรแต่ต้องใส่ใจสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น แนวคิดเรื่องเทคโนโลยีสะอาดที่มีหลักคิดของการป้องกันการเกิดมลภาวะได้เข้ามาเป็นเครื่องมือในการจัดการของภาคธุรกิจอุตสาหกรรม รวมทั้งการจัดการเชิงระบบโดยมีหลักการดูแลตลอดวัฏจักรของผลิตภัณฑ์ภายใต้หลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้น กติกาสิ่งแวดล้อมโลก มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม ความรับผิดชอบต่อสังคม และกระแสจากผู้บริโภคยังเป็นประเด็นสำคัญที่ภาคการผลิตอุตสาหกรรมอาหารของประเทศไทยต้องเร่งดำเนินการปรับตัวให้ทันกับวิวัฒนาการของโลกยุคปัจจุบัน (Economic News Team, 2016b)

อีกทั้ง อุตสาหกรรมอาหารของไทยส่งออกไปยังภูมิภาคทั่วโลกกว่า 200 ประเทศ คิดเป็นมูลค่าเฉลี่ยมากกว่า ปีละ 800,000 ล้านบาท โดยในปี พ.ศ.2558 ที่ผ่านมาสามารถสร้างมูลค่าให้กับประเทศได้มากกว่า 897,529 ล้านบาท และถือเป็นประเทศผู้ส่งออกอันดับที่ 1 ด้านความหลากหลายของอาหาร ทั้งในแบบอาหารแช่แข็ง และอาหารแปรรูป สำหรับในปี พ.ศ.2559 ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกสินค้า

อาหารอันดับที่ 14 ของโลก (Economic News Team, 2016a) ดังนั้น อาหารจึงเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญที่ต้องเร่งผลักดัน เพื่อให้เข้าสู่การเป็นอุตสาหกรรมเป้าหมายตามนโยบายประเทศไทย 4.0 และอุตสาหกรรม 4.0 เพื่อการสร้างมูลค่า และการสร้างมาตรฐานที่ดี พร้อมเป็นศูนย์กลางเพื่อการกระจายสินค้าสู่ตลาดทั่วโลก อย่างไรก็ตาม ความท้าทายที่สำคัญ คือ จะทำอย่างไรให้อุตสาหกรรม 4.0 ไม่สร้างความเหลื่อมล้ำให้กับกลุ่มธุรกิจอาหารขนาดกลาง ขนาดย่อมและธุรกิจชุมชนในประเทศ และสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้อย่างเท่าเทียมกัน (Aswanan, 2016) ตลอดจนประเด็นความปลอดภัยในอาหาร (Food Safety) เป็นประเด็นที่ประเทศไทยต้องตระหนักและให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากปัจจุบันการผลิตอาหารของประเทศไทยยังมีปัญหาสารพิษตกค้าง ส่งผลกระทบทั้งต่อสุขภาพอนามัยของผู้บริโภคและความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เนื่องจากการนำมาตรการด้านสุขอนามัยเป็นเครื่องมือกีดกันทางการค้าที่เข้มงวดขึ้น (Udomsopakit, 2011) ประกอบกับสถาบันอินโนวา มาร์เก็ต อินไซต์ (Innova Market Insights) สหรัฐอเมริกา ระบุถึงกระแสความนิยมบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพ ที่กำลังจะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาให้เกิดเป็นกระแสเดียวกันทั่วโลกภายใต้แนวคิดการบริโภคเพื่อสุขภาพ จึงเป็นโอกาสของประเทศไทยในการผลิตอาหารเพื่อสุขภาพ โดยเฉพาะอาหารออร์แกนิก ซึ่งขยายตัวทุกปี และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวมากขึ้น และด้วยศักยภาพของประเทศไทยในด้านการผลิตอาหาร ที่มีกล้วยซึ่งเป็นหนึ่งในพืชอาหาร เพื่อสุขภาพที่คนทั่วโลกรู้จักและบริโภคมาก

ทั้งนี้ กล้วยเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญในแง่ของการบริโภคสดและการแปรรูป โดยประเทศไทยมีการส่งออกไปตลาดต่างประเทศ ทั้งรูปกล้วยบริโภคสดและกล้วยแปรรูป โดยพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการปลูกกล้วยและแปรรูปอาหารจากกล้วยน้ำว้าเป็นกล้วยตาก ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์อาหารที่ขึ้นชื่อของจังหวัดพิษณุโลก โดยมีการผลิตกันมากที่อำเภอบางกระทุ่ม ปัจจุบันมีผลผลิตกล้วยตากในอำเภอบางกระทุ่ม ปีละประมาณ 4,000 ตัน โดยผู้ผลิตรายใหญ่จะมีผลผลิตกล้วยตากเฉลี่ยตั้งแต่ 100 ตันต่อปี สามารถขายได้ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ทั้งยังมีการส่งเสริมผลักดันสินค้ากล้วยตากบางกระทุ่ม ให้มีการขึ้นทะเบียนหนึ่งจังหวัดหนึ่งสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Janjai and Mahayothee, 2016)

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาของ Limsiriwong (2014) พบว่า การผลิตกล้วยตากบางกระทุ่มยังมีปัญหาการผลิต ดังนี้ ปัญหาพื้นที่ในการปลูกกล้วยน้ำว้าของอำเภอบางกระทุ่ม และจังหวัดใกล้เคียงถูกน้ำท่วม ทำให้ต้องนำกล้วยน้ำว้าจากพื้นที่อื่นมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตกล้วยตาก กล้วยตากจึงไม่ได้คุณภาพ ปัญหาการขอร้องมาตรฐานของผลิตภัณฑ์อาหารออร์แกนิก (Organic Food) ปัญหาขาดผู้ประกอบการและแรงงานในการผลิตกล้วยตากในอนาคต เนื่องจากคนในชุมชนไม่สนใจที่จะเรียนรู้การผลิตกล้วยตากต่อจากคนรุ่นปัจจุบัน ทำให้ในอนาคตการผลิตกล้วยตากบางกระทุ่มอาจไม่ยั่งยืน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาแนวทางในการพัฒนาการผลิตกล้วยตากบางกระทุ่มให้มีความยั่งยืน โดยเน้นที่กระบวนการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ลดของเสียในขั้นตอนการผลิต ใช้วัตถุดิบในการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม กระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพ เพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้ประกอบการผลิตและแรงงานอย่างต่อเนื่อง ลดความเสี่ยงของวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต ลดต้นทุนการผลิต มีการจัดสรรการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และการกำหนดขอบเขตการใช้พื้นที่อย่างเหมาะสม เพื่อที่จะเป็นข้อมูลและเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจ ใช้ผลการศึกษาเป็นแนวทางพัฒนาการผลิตกล้วยตากในอำเภอบางกระทุ่มให้ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัญหาในการผลิตกล้วยตากบางกระทุ่ม
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการผลิตกล้วยตากบางกระทุ่มอย่างยั่งยืน

ขอบเขตของการศึกษา

1. **ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร** ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตตามวัตถุประสงค์ กล่าวคือ

1.1 ศึกษาตัวแปรปัญหาในการผลิต ได้แก่ ปัจจัยในการผลิต ประกอบด้วย ที่ดิน (Land) แรงงาน (Labor) ทุน (Capital) ผู้ประกอบการ (Entrepreneur) ประเด็นกระบวนการผลิต ประกอบด้วย การวางแผนการผลิต การดำเนินการผลิต การควบคุมการผลิต ประเด็นผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย ลักษณะ (Features) รูปแบบ (Styling) ชื่อตราสินค้า (Brand Name) คุณภาพสินค้า (Quality) การ

บรรจุภัณฑ์ (Packaging) และประเด็นการตลาด ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด

1.2 ศึกษาตัวแปรการผลิตอย่างยั่งยืน (Sustainable Production) ได้แก่ กระบวนการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ใช้เทคโนโลยีสะอาด (Clean and Environmental Friendly Technology) ลดของเสียในขั้นตอนการผลิต ใช้วัตถุดิบในการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และประเด็นกระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การพัฒนาเทคโนโลยี การพัฒนาคุณภาพแรงงาน ลดความเสี่ยงของวัตถุดิบ ลดต้นทุนการผลิต มีการจัดสรรการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และการกำหนดขอบเขตการใช้พื้นที่อย่างเหมาะสม

2. **ขอบเขตด้านพื้นที่** ศึกษาเฉพาะตำบลบางกระทุ่ม อำเภอบางกระทุ่ม เป็นการเลือกพื้นที่สำหรับการศึกษาวิจัย โดยคัดเลือกพื้นที่แบบเจาะจง เนื่องจากตำบลบางกระทุ่มเป็นพื้นที่ที่มีการผลิตกล้วยตากมากที่สุดของอำเภอบางกระทุ่ม และเป็นพื้นที่ตั้งโครงการในพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงมีพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาการผลิตกล้วยตากอย่างยั่งยืน

3. **ขอบเขตด้านระยะเวลา** ตั้งแต่วันที่ 15 กันยายน 2558 ถึงวันที่ 15 มีนาคม 2560

วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ 1) ผู้ประกอบการ/ผู้นำกลุ่มผลิตกล้วยตากในตำบลบางกระทุ่ม 2) แรงงานในกระบวนการผลิตกล้วยตาก 3) ผู้จำหน่ายกล้วยตาก รวมทั้งหมด 24 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interviews) และการสังเกต เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลที่ได้จากผลการวิจัย ได้นำไปใช้ในการสะท้อนปัญหาในการผลิตกล้วยตากบางกระทุ่ม และได้แนวทางในการพัฒนาการผลิตกล้วยตากบางกระทุ่มอย่างยั่งยืน

ขั้นตอนการดำเนินการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการศึกษาดังนี้

1. ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย
1) ผู้ประกอบการ/ผู้นำกลุ่มผลิตกล้วยตาก ในตำบลบางกระทุ่ม ที่ผลิตกล้วยตากมาอย่างน้อย 2 ปี จำนวน 6 แห่ง แห่งละ 1 คน รวมจำนวน 6 คน 2) แรงงานในกระบวนการผลิตกล้วยตาก จำนวน 6 แห่ง แห่งละ 2 คน รวมจำนวน 12 คน 3) ผู้จำหน่ายกล้วยตาก จำนวน 6 แห่ง แห่งละ 1 คน รวมจำนวน 6 คน รวมทั้งหมด 24 คน

2. ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interviews) เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้ง 3 กลุ่ม โดยผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือจากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) โดยกำหนดประเด็นที่สนใจศึกษาตามวัตถุประสงค์ในงานวิจัย โดยเลือกเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาแล้วจึงให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง ซึ่งผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 1 สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 1 และ 2 ได้แก่ 1) ผู้ประกอบการผลิตกล้วยตาก 2) แรงงานในกระบวนการผลิตกล้วยตาก มี 3 ตอน คือ (1) ด้านข้อมูลทั่วไป เกี่ยวกับชื่อสถานประกอบการผลิตสถานที่ตั้ง สถานภาพของผู้ตอบ อาชีพหลัก รายได้ (2) สภาพปัญหาในการผลิตกล้วยตาก ด้านปัจจัยการผลิต ด้านกระบวนการผลิต ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านการตลาด และ (3) เป็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางในการผลิตกล้วยตากอย่างยั่งยืน ได้แก่ กระบวนการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และกระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพ ส่วนแบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 2 ใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่ม 3 ได้แก่ ผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์กล้วยตาก มี 3 ตอน คือ (1) ด้านข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับชื่อสถานประกอบการจำหน่าย สถานที่ตั้ง วุฒิการศึกษา อาชีพหลัก รายได้ (2) สภาพปัญหาในการผลิตกล้วยตาก ในประเด็น ด้านผลิตภัณฑ์กล้วยตาก ด้านการตลาด และ (3) เป็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางในการผลิตกล้วยตากที่ยั่งยืน ได้แก่ กระบวนการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและกระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพ

และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) โดยมีประเด็นในการสังเกตเหมือนกับประเด็นในการสัมภาษณ์ต่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยใช้

กล้องถ่ายภาพเป็นเครื่องมือช่วยในการสังเกต เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ด้วยตนเองร่วมกับผู้ช่วยนักวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ผู้วิจัยได้ประสานกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่เพื่อกำหนดวัน เวลา สถานที่ ในการเข้าสัมภาษณ์ โดยมีผู้ให้สัมภาษณ์ คือ ผู้ประกอบการ/ผู้นำกลุ่มผลิตกล้วยตาก ในตำบลบางกระทุ่ม จำนวน 6 คน 2) แรงงานในกระบวนการผลิตกล้วยตาก จำนวน 12 คน และ 3) ผู้จำหน่ายกล้วยตาก จำนวน 6 คน รวมทั้งหมด 24 คน

ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูล ก่อนมีการลงเก็บข้อมูล ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยได้ทำความเข้าใจประเด็นในแบบสัมภาษณ์ฯ ทั้ง 2 ชุด และได้ลงพื้นที่จริงทำการทดสอบแบบสัมภาษณ์ (Pre-test) เพื่อทำความเข้าใจประเด็นต่างๆ ในแบบสัมภาษณ์ และนำเครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interviews) ลงพื้นที่เก็บข้อมูล ในขณะที่สัมภาษณ์ได้มีการจดบันทึก บันทึกเทป และสังเกต พร้อมกับตรวจสอบข้อมูลไปด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ เพื่อเป็นการยืนยันความเชื่อถือได้ของข้อมูลในเบื้องต้น

จากนั้น นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ โดยทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ใช้เทคนิคการลดความผูกพัน (Detachment) ตรวจสอบความรู้สึกผูกพัน เพื่อไม่ให้เกิดอคติ รวมทั้งได้ให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักร่วมวิเคราะห์ด้วย เพื่อสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) กล่าวคือ 1) ด้านข้อมูล ใช้การรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสังเกต การศึกษาเอกสาร เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้รับจะสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ 2) ด้านสถานที่ ใช้การรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน ได้แก่ ผู้ประกอบการผลิต/แรงงาน ในกระบวนการผลิตกล้วยตากแต่ละแห่ง ในตำบลบางกระทุ่ม เพื่อตรวจสอบว่า ข้อมูลที่ได้รับจะเหมือนเดิมหรือไม่

การตรวจสอบขั้นสุดท้าย ผู้วิจัยได้ให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ร่วมตรวจสอบข้อมูลที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ปัญหาในการผลิตกล้วยตากและแนวทางในการผลิตกล้วยตากที่ยั่งยืน โดยผ่านการจัดเวทีประชุมระดมสมองร่วมกัน เพื่อ

ให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มเดิมตรวจสอบยืนยันว่าถูกต้องหรือควรแก้ไขอย่างไร ซึ่งเป็นการตรวจสอบข้อมูลกับเจ้าของข้อมูล (Cross Check) ให้รับรู้และเข้าใจตรงกันในการสรุปผลการวิเคราะห์ในแต่ละวัตถุประสงค์

ส่วนการนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์การวิจัย และใช้ชื่อชุมชนและชื่อบุคคลเป็นนามสมมติทั้งสิ้น เพื่อเป็นการปกป้องผู้ให้ข้อมูลหลักตามจรรยาบรรณการวิจัย

สรุปผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแล้วนำข้อมูลมาสรุปวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำมาสรุปผลการศึกษาดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งเป็นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัญหาในการผลิตกล้วยตากบางกระทุ่มมี 4 ด้าน ได้แก่

1. ด้านปัจจัยการผลิต ได้สรุปในแต่ละประเด็นหลักดังนี้

1.1 ปัญหาพื้นที่ปลูก กล้วยน้ำว้าในอำเภอบางกระทุ่มและจังหวัดใกล้เคียงประสบภัยแล้ง ทำให้ต้นกล้วยตาย พื้นที่ปลูกมีจำนวนน้อย และต้นกล้วยเป็นโรคตายพราย (การติดเชื้อรา) ทำให้ไม่สามารถผลิตกล้วยน้ำว้าให้เพียงพอต่อความต้องการของผู้ประกอบการ/กลุ่มผลิตกล้วยตาก จึงต้องนำกล้วยน้ำว้าจากพื้นที่อื่น เช่น จังหวัดน่าน ประเทศลาวและเวียดนาม มาเป็นวัตถุดิบในผลิตกล้วยตาก เพื่อให้มีกล้วยตากจำหน่ายตามปริมาณที่ผู้ซื้อต้องการ และต้องซื้อกล้วยน้ำว้าในราคาที่สูง ในช่วงเวลาที่กล้วยขาดแคลน ทำให้มีต้นทุนในการผลิตสูง อีกทั้งกล้วยน้ำว้าที่รับซื้อบางส่วนมีปัญหาคุณภาพกล้วยไม่แก่ เพราะการเร่งตัดก่อน เนื่องจากผู้ขายกล้วยน้ำว้าเกรงว่ากล้วยจะสุกและช้ำในระหว่างการขนส่งระยะไกล จึงส่งผลให้เมื่อนำมาผลิตกล้วยตากไม่มีคุณภาพ ประกอบกับกล้วยน้ำว้าส่วนหนึ่งปลูกบนพื้นที่สูง (ภูเขา) และไม่ใช้พันธุ์มะลิอ่อน เมื่อนำผลิตกล้วยตากทำให้ได้กล้วยตากเนื้อแข็ง ไม่ได้คุณภาพ

1.2 ปัญหาเรื่องเงินทุน ที่ผู้ประกอบการ/กลุ่มผลิตกล้วยตากยังขาดแคลนเงินทุนสำหรับสร้างห้องเย็นเพื่อเก็บรักษาคุณภาพกล้วยตากให้อยู่ได้นาน ในช่วงที่มีการผลิตกล้วยตากจำนวนมากแต่ไม่สามารถขายได้หมดรวมทั้งเก็บไว้เพื่อขายในช่วงที่กล้วยตากขาดตลาด ทำให้ต้องนำกล้วยตากไปฝากบริษัทรับฝากแช่สินค้า ที่ตั้งอยู่ใน

อำเภอเมืองพิษณุโลกและต้องจ่ายค่ารับฝากกิโลกรัมละ 1 บาท รวมทั้งค่าขนส่ง จึงเป็นการเพิ่มต้นทุนในการผลิต อีกทั้งต้องซื้อกล่องกระดาษเป็นบรรจุภัณฑ์ของกล้วยตากในราคาที่สูง ซึ่งไม่สามารถลดต้นทุนในส่วนนี้ได้ เนื่องจากไม่สามารถต่อรองราคากับบริษัทจำหน่ายได้ เพราะสั่งซื้อในปริมาณน้อย

1.3 การขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากกระบวนการผลิตปัจจุบัน แรงงานที่ทำงานในขั้นตอนต่างๆ เช่น การปลอกกล้วย แบนกล้วย และใส่กล้วยบรรจุกล่อง ล้วนมีอายุมาก ทั้งนี้ เยาวชนที่สนใจมีจำนวนน้อยในกระบวนการผลิตกล้วยตาก เพราะส่วนใหญ่ได้เข้าไปทำงานและศึกษาในตัวเมืองและกรุงเทพมหานคร

1.4 ตัวผู้ประกอบการ/ผู้นำกลุ่มผลิตกล้วยตาก บางกลุ่ม ขาดความรู้ความเข้าใจในกฎ ระเบียบและข้อกำหนดเกี่ยวกับการส่งออก ทำให้ไม่สามารถส่งออกกล้วยตากไปยังต่างประเทศได้ ขาดความรู้และทักษะในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เนื่องจากปัจจุบัน เช่น กลุ่มผลิตเพียงกล้วยตากและกล้วยมันแบบดั้งเดิม ยังไม่มีความรู้ในการคิดประยุกต์นำกล้วยตาก มาดัดแปลงเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ชนิดอื่นเพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภค และยังขาดความรู้ในการวางแผนการตลาด ทำให้กลุ่มไม่สามารถแข่งขันกับผู้ประกอบการผลิต/กลุ่มผลิตกล้วยตากแห่งอื่นๆ ที่มีการวางแผนการตลาด สามารถเข้าใจจุดอ่อนจุดแข็ง โอกาสและความเสี่ยง ตลอดจนกำหนดกลยุทธ์ในการทำงานเพื่อให้ได้ผลกำไรสูงสุดในการผลิต และขาดความรู้ในการทำธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากปัจจุบันการประกอบธุรกิจบนอินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางการตลาดขนาดใหญ่ ที่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายได้โดยตรงอย่างรวดเร็ว ในเรื่องเวลาและสถานที่ และได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ

2. ด้านกระบวนการผลิต ได้สรุปในแต่ละประเด็นหลักดังนี้

2.1 กล้วยตากเสียหาย การตากกล้วยช่วงฤดูฝนทำให้กล้วยเน่า มีความชื้น เกิดความเสียหาย แม้ปัจจุบันจะมีการนำเครื่องอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์แบบพาราโบลาโดมมาใช้แก้ไขปัญหการตากกล้วย ซึ่งสามารถช่วยแก้ปัญหาแมลงวันตอม การเปียกฝน ลดปัญหาความเสียหายของกล้วยตากและการผลิตที่ไม่ถูกสุขลักษณะ แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าฝนตกต่อเนื่องหลายวัน เครื่องอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์แบบพาราโบลาโดม ก็ไม่สามารถแก้ปัญหา

กล้วยน้ำว้าและยังต้องใช้พลังงานจากแก๊สในการอบ ทั้งนี้ การทำงานในเครื่องอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์แบบ พาราโบลาโดม และพลังงานจากแก๊ส ซึ่งมีความร้อนสูง ทำให้เกิดความเสียดังกล่าวของผิวหนังของผู้ที่เข้าไปทำงาน

2.2 การควบคุมการผลิต การขอรับรองมาตรฐาน ผลิตภัณฑ์บางมาตรฐาน มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสูง และบางมาตรฐานมีข้อกำหนดที่ยากในการปฏิบัติได้จริง ในพื้นที่ คือ มาตรฐานของผลิตภัณฑ์อาหารออร์แกนิก เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอบางกระทุ่ม มีการทำนา ทำไร่อ้อย โดยใช้สารเคมีตลอดระยะเวลาการผลิต ทำให้ พื้นที่ปลูกกล้วยน้ำว้า จึงควบคุมยากที่จะไม่ได้รับผลกระทบ จากการใช้สารเคมีดังกล่าว

2.3 การจัดการกับเปลือกกล้วย จากกระบวนการ ผลิตส่งผลต่อมลภาวะของสิ่งแวดล้อม และปัจจุบันยัง ไม่ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ มีการนำไปฝังกลบ และส่วนหนึ่งนำไปเป็นอาหารปลา และอดีตได้มีบางกลุ่ม ผลิตกล้วยตาก นำเปลือกกล้วยไปทำปุ๋ยหมัก แต่ปัจจุบัน เลิกทำแล้ว เนื่องจากผู้นำกลุ่มที่ทำปุ๋ยหมักเสียชีวิต

3. ด้านผลิตภัณฑ์ พบปัญหา คุณภาพกล้วยตากยัง ไม่ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์อาหารออร์แกนิก ซึ่งเป็นอาหาร ที่ผู้บริโภคปัจจุบันให้ความสำคัญและต้องการซื้อ สำหรับ ด้านบรรจุภัณฑ์ ยังขาดการเล่าเรื่องราวความเป็นมาของ ผลิตภัณฑ์ที่แสดงคุณค่าเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์

4. ด้านการตลาด พบปัญหา การตัดราคาขายกล้วยตาก ของผู้ผลิต โดยเฉพาะผู้ผลิตรายใหม่เพื่อต้องการแย่งตลาด ทำให้ผู้ประกอบการผลิต/กลุ่มผลิตบางรายขาดทุน อีกทั้ง มีการรวมกลุ่ม เป็นกลุ่มคลัสเตอร์กล้วยพิษณุโลก ที่มีสมาชิก จากผู้ประกอบการผลิตกล้วยตาก/กลุ่มผลิตกล้วยตากใน จังหวัดพิษณุโลก แต่การรวมตัวยังมีลักษณะมุ่งแข่งขันกัน จำหน่ายมากกว่าการช่วยเหลือ หรือให้คำปรึกษา ประกอบ กับการจำหน่ายกล้วยตากในสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัด พิษณุโลก ซึ่งเป็นตลาดจำหน่ายกล้วยตากสำคัญหลายแห่ง ยังต้องเสียค่าเช่าร้านจำหน่ายในราคาที่สูง

ตอนที่ 2 แนวทางในการพัฒนาการผลิตกล้วยตาก บางกระทุ่มให้มีความยั่งยืน

ผู้วิจัยได้นำข้อค้นพบของปัญหาในการผลิตกล้วยตาก บางกระทุ่ม นำมาทำการวิเคราะห์ร่วมกันโดยผ่านการจัด เวทีประชุมระดมสมองโดยให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักร่วม ตรวจสอบและยืนยัน จึงได้สรุปแนวทางในการพัฒนาการ

ผลิตกล้วยตากบางกระทุ่ม โดยสามารถสรุปแต่ละด้านได้ ดังนี้

1. ด้านกระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพ จากผล การศึกษาปัญหาในการผลิตกล้วยตาก พบปัญหาพื้นที่ ปลูกกล้วยน้ำว้าในอำเภอบางกระทุ่มและจังหวัดใกล้เคียง ประสบภัยแล้งในฤดูแล้งทำให้ต้นกล้วยตาย และเป็นโรค ตายพราย (การติดเชื้อรา) ทำให้ผู้ประกอบการ/กลุ่มผลิต กล้วยตากต้องนำกล้วยน้ำว้าจากพื้นที่อื่น เช่น จังหวัดน่าน ประเทศลาวและเวียดนาม มาเป็นวัตถุดิบในผลิตกล้วยตาก ต้องซื้อกล้วยน้ำว้าในราคาที่สูง ทำให้มีต้นทุนในการผลิตสูง อีกทั้งกล้วยน้ำว้าที่นำมาส่วนหนึ่งมีปัญหา เมื่อนำมาผลิต กล้วยตากไม่ได้คุณภาพ ส่งผลให้กระบวนการผลิตที่ผ่านมา ไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น แนวทางในการพัฒนาการผลิต ให้มีประสิทธิภาพ โดยการสนับสนุนให้มีการบริหารจัดการ น้ำในพื้นที่ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาภัยแล้ง และนำท่วมใน ระยะเวลาอันนานจนทำให้ต้นกล้วยตาย เพื่อให้เกษตรกรใน พื้นที่อำเภอบางกระทุ่มและอำเภอใกล้เคียงสามารถปลูก กล้วยน้ำว้าเพื่อลดต้นทุนค่าขนส่งและลดความเสียหายที่ อาจเกิดขึ้น อีกทั้งเกษตรกรตำบล/อำเภอ ควรให้คำแนะนำ เกษตรกรผู้ปลูกกล้วยน้ำว้าในการป้องกันและแก้ปัญหา เมื่อต้นกล้วยน้ำว้าเป็นโรคตายพราย

และจากการศึกษายังพบปัญหาเรื่องเงินทุนที่ ผู้ประกอบการ/กลุ่มผลิตกล้วยตากยังขาดแคลนเงินทุน สำหรับสร้างห้องเย็นเพื่อเก็บรักษาคุณภาพกล้วยตากให้ อยู่ได้นาน และมีกล้วยตากจำหน่ายอย่างต่อเนื่องไม่ขาด ตลาด ทั้งยังเป็นการลดต้นทุนในการผลิตกล้วยตาก ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน พื้นที่ควรร่วมสนับสนุนให้ผู้ประกอบการผลิต/กลุ่ม ผลิตกล้วยตาก เพื่อเป็นการสนับสนุนผลิตภัณฑ์ของชุมชน ให้คนในชุมชนมีงานทำ และสนับสนุนการท่องเที่ยว สำหรับ ต้นทุนบรรจุภัณฑ์ของกล้วยตากที่มีราคาสูง จากผลการ ศึกษา พบว่า กลุ่มคลัสเตอร์กล้วยพิษณุโลกควรรวมตัวกัน ต่อรองราคาและร่วมกันสั่งกับบริษัทที่จำหน่าย

ประกอบกับการศึกษาพบปัญหาจากตัวผู้ประกอบการ /ผู้นำกลุ่มผลิตกล้วยตากขาดความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการ ส่งออก ไม่สามารถพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ขาดการวางแผนการตลาด การทำธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ ทำให้ไม่สามารถส่งออกกล้วยตากไปยังต่างประเทศได้ ไม่สามารถแข่งขันกับผู้ประกอบการผลิต/กลุ่มผลิตกล้วยตาก แห่งอื่น ๆ ได้ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรม

และช่วยเหลือแก่ผู้ประกอบการ/ผู้นำกลุ่มผลิตกล้วยตากให้สามารถส่งออกกล้วยตากไปยังต่างประเทศ สามารถพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ สามารถวางแผนการตลาด และสามารถทำธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ได้ พร้อมทั้งรักษามาตรฐานและพัฒนาคุณภาพกล้วยตากให้ดีขึ้นกว่าเดิม

นอกจากนี้ การผลิตกล้วยตากยังเริ่มขาดแคลนแรงงานในกระบวนการผลิต ดังนั้น ผู้ประกอบการ/ผู้นำกลุ่มผลิตกล้วยตากควรวางแผนคนที่จะเข้ามาทำงานในการผลิตต่อไปในอนาคต พร้อมทั้งพัฒนาคนให้มีศักยภาพสามารถผลิตกล้วยตากให้มีคุณภาพและเป็นที่ต้องการของตลาด และจากปัญหาเยาวชนจำนวนน้อยที่สนใจในการผลิตกล้วยตาก ดังนั้น ควรมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับกล้วยตาก และให้เยาวชนในพื้นที่อำเภอบางกระทุ่มได้มีส่วนร่วม เพื่อสร้างความภูมิใจในภูมิปัญญาการทำกล้วยตากของชุมชน และรู้ว่ากล้วยตากเป็นผลิตภัณฑ์ขึ้นชื่อของจังหวัดพิษณุโลก เป็นที่รู้จักของคนโดยทั่วไป เพื่อให้เยาวชนเกิดความตระหนักที่จะร่วมอนุรักษ์การทำกล้วยตาก รวมทั้งสนใจผลิตกล้วยตากเป็นอาชีพในอนาคต

สำหรับปัญหาความเสี่ยงต่อผิวหนังของผู้ที่เข้าไปทำงานในเครื่องอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์แบบพาราโบลา โดมนั้น ควรมีการให้ข้อมูลและคำแนะนำถึงวิธีการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันอันตรายจากการทำงาน ส่วนปัญหาการตัดราคาขายกล้วยตากกันเองของผู้ผลิต จึงควรใช้เวทีกลุ่มคลัสเตอร์กล้วยพิษณุโลก เป็นเวทีพูดคุย ตกลงร่วมกันในการกำหนดราคากว้างตาก รวมทั้งเป็นกลุ่มในการต่อรองเพื่อลดราคาค่าเช่าร้านจำหน่ายในสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดพิษณุโลก

2. ด้านกระบวนการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม จากผลการศึกษาปัญหากระบวนการผลิตของสถานประกอบการผลิต/กลุ่มผลิตกล้วยตาก พบปัญหา การจัดการกับเปลือกกล้วยที่เหลือจากการผลิตส่งผลต่อมลภาวะของสิ่งแวดล้อม และการไม่ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ ประกอบกับในพื้นที่อำเภอบางกระทุ่มมีการทำนาเป็นอาชีพหลัก ซึ่งถ้ามีการนำเปลือกกล้วยไปทำปุ๋ยหมัก และส่งเสริมให้ชาวนาในพื้นที่ใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมีในปัจจุบัน ดังนั้น แนวทางในการดำเนินการต้องอาศัยความรู้เชิงเทคนิคจากนักวิชาการจากสถาบันการศึกษา เกษตรอำเภอ และนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ สร้างความเข้าใจถึงประโยชน์จากการใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมีให้ชาวนา และเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมี การทำปุ๋ยหมักจาก

เปลือกกล้วยยังเป็นการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ก่อให้เกิดประโยชน์ ช่วยลดต้นทุนในการผลิตและลดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม ประกอบกับในพื้นที่มีภูมิปัญญาการทำปุ๋ยหมักและมีศูนย์การเรียนรู้ในการทำปุ๋ยหมักจากเปลือกกล้วย เพียงแต่ขาดผู้นำในการทำ

สำหรับปัญหามาตรฐานมีข้อกำหนดที่ยากในการปฏิบัติได้จริงในพื้นที่ คือ มาตรฐานของผลิตภัณฑ์อาหารออร์แกนิก เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอบางกระทุ่มมีการทำนา ทำไร่อ้อย โดยใช้สารเคมีตลอดระยะเวลาการผลิต พื้นที่ปลูกกล้วยน้ำว้าในการผลิตกล้วยตาก จึงยากที่จะไม่ได้รับผลกระทบจากการใช้สารเคมีดังกล่าว คุณภาพกล้วยตากจึงยังไม่ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์อาหารออร์แกนิก ดังนั้น ภาครัฐควรมีการจัดการพื้นที่แบบบูรณาการโดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เป็นผู้ประสานงานหลัก เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรชาวสวนกล้วยสามารถปลูกกล้วยออร์แกนิกในพื้นที่อำเภอบางกระทุ่ม และในพื้นที่ปลูกกล้วยน้ำว้าที่ใช้ผลิตกล้วยตากบางกระทุ่มได้ จะสามารถทำกล้วยตากได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์อาหารออร์แกนิก ซึ่งเป็นอาหารที่ผู้บริโภคปัจจุบันให้ความสำคัญและต้องการซื้อ

3. ด้านการผลิตที่สามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง จากปัญหาและสภาพแวดล้อมในการผลิตกล้วยตาก ที่กล่าวมา ควรปรับปรุงการผลิตให้ดีขึ้น โดยผู้ประกอบการ/ผู้นำกลุ่มผลิต ผู้ปฏิบัติงาน สมาชิกกลุ่ม และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิตเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการ มุ่งเน้นหาแนวทางแก้ไขหรือป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการผลิตกล้วยตาก โดยไม่รอให้เกิดปัญหาขึ้นก่อน ตลอดจนการตั้งเป้าหมายการพัฒนาการผลิตที่เป็นรูปธรรม และสร้างจิตสำนึกของผู้ประกอบการผลิตกล้วยตากให้คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและโอกาสทางการตลาดทั้งในประเทศ และต่างประเทศ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย แนวทางที่สำคัญในการพัฒนาการผลิตกล้วยตากบางกระทุ่มให้มีความยั่งยืน ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลใน 2 ประเด็นหลัก ดังนี้

1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในการดำเนินการผลิตกล้วยตาก โดยจัดอบรมพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ ตัวผู้ประกอบการ/ผู้นำกลุ่มผลิตกล้วยตาก ผู้ปฏิบัติงาน และ

สมาชิกกลุ่ม ให้สามารถพัฒนาการผลิตกล้วยตาก เนื่องจากทรัพยากรมนุษย์ในการผลิตกล้วยตาก มีปัญหาขาดความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการส่งออก การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ การวางแผนการตลาด โดยสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Kumpirapang and Jantranon (2007) ที่ได้ศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาอุตสาหกรรมกล้วยตาก เพื่อยกระดับสู่มาตรฐานสากล กรณีศึกษา จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ปัญหาในการผลิตกล้วยตาก คือ พนักงานขาดทักษะและมีการขาดงานบ่อย ดังนั้นจึงเสนอแนวทางการแก้ไขโดยการจัดตั้งกฎเกณฑ์การขาดลาของพนักงาน ในส่วนพนักงานขาดทักษะให้มีการจัดอบรม และหลังจากการอบรมให้มีการทดสอบความสามารถหลังการฝึกอบรมหรือจัดไปดูกระบวนการผลิตที่โรงงานอื่นๆ เช่นเดียวกับ Chiarakul (2014) ที่ได้มีข้อเสนอแนะถึงแนวทางในการปรับตัวของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ในภาพรวม คือ การสร้างและพัฒนาผู้ประกอบการของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยพึ่งพาตนเองเป็นหลัก ไม่รอรับการช่วยเหลือจากผู้อื่นอย่างเดียว ต้องมีความรู้ในสิ่งที่ตนเองจะทำ นอกจากนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความสามารถในการผลิตกล้วยตากยังส่งผลให้สถานประกอบการ/กลุ่มผลิตกล้วยตากได้ผลกำไร บรรลุเป้าหมาย และสามารถแข่งขันกับสถานประกอบการ/กลุ่มผลิตกล้วยตากกลุ่มอื่นได้อย่างยั่งยืนมากกว่าการรอรับการสนับสนุนจากภาครัฐ ซึ่งมีนโยบายการสนับสนุนไม่ต่อเนื่อง ในอนาคตอาจทำให้การผลิตกล้วยตากไม่ยั่งยืน

และจากปัญหาขาดแคลนแรงงานในกระบวนการผลิตกล้วยตาก เนื่องจากปัจจุบันแรงงานมีอายุมากขึ้น สอดคล้องกับ Mahipan (2002) ที่พบว่า ด้านทรัพยากรมนุษย์ในอนาคตจะประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากแรงงานที่มีอยู่เดิมมีอายุมากขึ้น อาจเสื่อมสภาพการทำงาน ควรมีการพัฒนาแรงงานให้มีความชำนาญ ส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวได้พัฒนาความรู้และทักษะในการจัดการธุรกิจให้สามารถแข่งขันได้ ทั้งนี้ ผู้ประกอบการ/ผู้นำกลุ่มผลิตกล้วยตากต้องมีการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งต้องสัมพันธ์กับทิศทางและแผนงานของสถานประกอบการผลิต/กลุ่มผลิต เพื่อที่จะคาดการณ์ได้ว่ามีความต้องการทรัพยากรมนุษย์ประเภทใด จำนวนเท่าใด เมื่อใด ทำให้สามารถวางแผนการรับคนเข้าทำงาน ฝึกอบรมและพัฒนา

ซึ่งจะส่งผลให้มีทรัพยากรมนุษย์ทำงานอย่างเพียงพอและทำงานในหน้าที่ต่างๆ อย่างต่อเนื่องในการผลิตกล้วยตาก รวมทั้งต้องให้ค่าตอบแทนและผลประโยชน์ (Compensation and Benefits) ที่มีความยุติธรรม เพื่ออำรุงรักษาและจูงใจให้แรงงานมีความพอใจในงาน (Job Satisfaction) มีความผูกพันกับสถานประกอบการผลิต/กลุ่มผลิตกล้วยตาก (Samaorjai, Memak and Pitirueak, 2009)

ประกอบกับปัจจุบันทิศทางและแนวโน้มของตลาดอี-คอมเมิร์ซ (E-Commerce) ทั้งในไทยและทั่วโลก มีแนวโน้มเติบโตต่อเนื่อง ดังนั้น จึงต้องพัฒนาผู้ประกอบการ/ผู้นำกลุ่มผลิตกล้วยตาก ผู้ปฏิบัติงาน และสมาชิกกลุ่มให้ได้รับการพัฒนาฝึกอบรมวิธีการขายสินค้าในระบบอี-คอมเมิร์ซ (E-Commerce) วิธีสร้างเว็บเพจเพื่อจำหน่ายสินค้า ซึ่งเป็นการขยายตลาดผ่านช่องทางอี-คอมเมิร์ซ (E-Commerce) เป็นการสร้างโอกาสทางการซื้อขายสินค้าที่สะดวก รวดเร็ว สามารถเข้าสู่ตลาดต่างประเทศได้ง่ายยิ่งขึ้น ช่วยลดต้นทุนการผลิต

นอกจากนี้ การผลิตกล้วยตากอย่างยั่งยืนนั้น ผู้ประกอบการผลิต/ผู้นำกลุ่มผลิตกล้วยตาก ต้องให้ความสำคัญต่อการนำหลักคิดไคเซ็น (KAIZEN) มาปรับใช้ในการบริหารจัดการผลิต เพื่อการปรับปรุงการผลิตกล้วยตากให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) โดยให้ทรัพยากรมนุษย์ในฐานะผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการผลิตกล้วยตากมุ่งที่จะปรับปรุงงานของตนเอง และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในงานที่รับผิดชอบ ตระหนักถึงปัญหาอยู่เสมอ คิดหาทางแก้ไขปัญหา พัฒนาความคิดเชิงบวกมองว่าทุกอย่างสามารถปรับปรุงแก้ไขพัฒนาให้ดีขึ้นได้ เพื่อทำให้ผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องเรียนรู้ในการทำงาน รู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญกับสถานประกอบการ/กลุ่มผลิตกล้วยตาก รวมทั้งดำเนินการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการทำงาน เพื่อให้คนมีความสุขในการทำงานและส่งผลต่อประสิทธิภาพของผลงานโดยรวม

2) พัฒนาการผลิตกล้วยน้ำว้าในพื้นที่อำเภอบางกระทุ่ม ให้มีผลผลิตเพียงพอต่อการผลิตกล้วยตาก ทั้งนี้ จากผลการศึกษาปัญหาในการผลิตกล้วยตากพบปัญหาขาดแคลนกล้วยน้ำว้าที่เป็นวัตถุดิบสำคัญในการผลิตกล้วยตากและกล้วยน้ำว้าที่ไม่มีคุณภาพ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Chimwan, Kaewkerd and Tongin (2002) ที่ได้ศึกษาเรื่องความเป็นไปได้เบื้องต้นในการจัดตั้งศูนย์อุตสาหกรรม

กล้วยตาก กรณีศึกษา: บ้านคลองกระล่อน หมู่ที่ 2 ตำบล บางกระทุ่ม อำเภอบางกระทุ่ม พบว่าควรมีการส่งเสริม การปลูกกล้วยอย่างจริงจัง เนื่องจากการผลิตกล้วยตากถ้า ขาดวัตถุดิบการผลิตจะชะงักและขาดการต่อเนื่อง ทำให้ ศูนย์อุตสาหกรรมการผลิตกล้วยตากขาดรายได้และจำนวน ผลิตภัณฑ์ที่ได้ไม่เป็นไปตามเป้าที่ตั้งไว้ เช่นเดียวกับ Katkaw, Yanklang and Polsang (2003) พบว่า ข้อจำกัด ของการผลิตกล้วยตาก คือ วัตถุดิบที่ใช้ในกระบวนการ ผลิต คือ กล้วยน้ำว้าที่ในบางฤดูกาลมีปริมาณผลผลิต กล้วยน้ำว้าน้อย ดังนั้น แนวทางในการจัดการ คือ การ สนับสนุนและส่งเสริมพัฒนาการผลิตกล้วยน้ำว้าให้สามารถ ออกผลผลิตได้ต่อเนื่อง เพื่อช่วยแก้ปัญหาในเรื่องการขาด แคลนวัตถุดิบ ช่วยลดต้นทุนในการผลิต ซึ่งเป็นไปในทาง เดียวกับ Kumpirapang and Jantranon (2007) ที่ได้ ศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาอุตสาหกรรมกล้วยตาก เพื่อ ยกระดับสู่มาตรฐานสากล กรณีศึกษาจังหวัดพิษณุโลก พบว่า ปัญหาวัตถุดิบมีคุณภาพต่ำหรือไม่มีคุณภาพ โดยมี สาเหตุมาจากการขนถ่ายที่ไม่ดีหรือวัตถุดิบที่จัดส่งมาไม่มี คุณภาพ แนวทางแก้ปัญหาอาจทำได้โดย ควรมีการคัดเลือก ซื้อวัตถุดิบที่มีคุณภาพและให้มีการขนถ่ายน้อยที่สุด เพื่อ ลดการชำรุดหรือเกิดความเสียหายแก่วัตถุดิบก่อนทำการ ผลิต และในส่วนของผู้ผลิตควรหันมาเพาะปลูกวัตถุดิบ เองเพื่อใช้ในการผลิต

ดังนั้น การพัฒนาการผลิตกล้วยน้ำว้าในพื้นที่ อำเภอบางกระทุ่มให้มีผลผลิตเพียงพอต่อการผลิตกล้วย ตาก จึงต้องมีการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ปลูกกล้วยน้ำว้า อย่างเป็นระบบ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาภัยแล้งในระยะเวลา นานจนทำให้ต้นกล้วยตาย และให้เกษตรกรในพื้นที่อำเภอบางกระทุ่มและอำเภอใกล้เคียงสามารถปลูกกล้วยน้ำว้า เพื่อลดต้นทุนค่าขนส่งและลดความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น ทั้งนี้ ผู้มีส่วนได้เสียกับการผลิตกล้วยตากในพื้นที่พร้อมกับหน่วยงานรัฐทุกระดับ ที่กำหนดนโยบายระดับพื้นที่ ควรมาร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาภัยแล้ง ระดับพื้นที่ อันจะส่งผลให้บริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ภาครัฐควรมีการจัดการพื้นที่การเกษตรแบบ บูรณาการ โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เป็น

ผู้ประสานงานหลัก เพื่อให้เกษตรกรชาวสวนกล้วยสามารถ ปลูกกล้วยออร์แกนิกในพื้นที่อำเภอบางกระทุ่มได้

1.2 ภาครัฐควรให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมใน การบริหารจัดการน้ำเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้ง

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาวិจัยไปใช้ ประโยชน์

2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรม และ ช่วยเหลือแก่ผู้ประกอบการ/กลุ่มผลิตกล้วยตาก ให้สามารถ ส่งออกกล้วยตากไปยังต่างประเทศ สามารถพัฒนารูปแบบ ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ สามารถวางแผนการตลาดและสามารถ ทำธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ได้

2.2 เกษตรตำบลและนักวิชาการส่งเสริมการ เกษตรในพื้นที่ตำบลบางกระทุ่มควรสนับสนุนให้ชุมชนทำ ปู่หมักจากเปลือกกล้วย และส่งเสริมให้ชาวนาในพื้นที่ใช้ ปู่หมักแทนปุ๋ยเคมี

2.3 ผู้ประกอบการ/ผู้นำกลุ่มผลิตกล้วยตากควร วางแผนคนที่จะเข้ามาทำงานในกระบวนการผลิตต่อไปใน อนาคต พร้อมทั้งพัฒนาคนให้มีศักยภาพสามารถผลิต กล้วยตากให้มีคุณภาพและเป็นที่ต้องการของตลาด

2.4 ทรัพยากรมนุษย์ในฐานะผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่าย ในสถานประกอบการผลิต/กลุ่มผลิตกล้วยตากต้องมุ่งที่ จะปรับปรุงการทำงานของตนเองและมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจในงานที่รับผิดชอบ

2.5 สถาบันการศึกษาในพื้นที่ ต้องมีการจัด กิจกรรมเกี่ยวกับกล้วยตากให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่ อำเภอบางกระทุ่ม เพื่อสร้างความภูมิใจในภูมิปัญญาการ ทำกล้วยตาก และเกิดความตระหนักที่จะร่วมอนุรักษ์ สนใจการผลิตกล้วยตากเพื่อสานต่อเป็นอาชีพ

References

Aswanan, A. (2016, November 22). Industry 4.0 opportunity or inequality. *Bangkok Post*. Retrieved from <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/639502>

Chiarakul, T. (2014). The Problems and the Adaptation of Otop to AEC. *Executive Journal*, 34(1), 177-188.

- Chimwan, C., Kaewkerd, N., & Tongin, S. (2002). *Feasibility study of establishing industrial center of sunlight drying banana project case study: Ban Klongkalon, Amphur Bangkratoom phitsanulok Province.* (Bachelor's thesis). Naresuan University, Phitsanulok.
- Economic news team. (2016a). Thailand continues to promote food exports, nearly 9 billion Baht last year—the highest word rank. *Khaosod*. Retrieved from http://daily.khaosod.co.th/view_news.php?newsid=TURObFkyOHdNVEU1TVRBMU9RPT0=§ionid=TURNd05RPT0=&day=TWpBeE5pMHhNQzB4T1E9PQ==
- Economic news team. (2016b). Knowledge and research management for SME entrepreneurs in healthy food marketing. *Prachachat Turakij*. Retrieved from http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1460346239
- Janjai, S., & Mahayothee, B. (2016). Development of dried banana production in a dried banana community of Bangkratum District, Phitsanulok Province. *Veridian E-Journal, Science and Technology Silpakorn University*, 3(6), 310–322.
- Katkaw, A., Yanklang, S., & Polsang, W. (2003). *Feasibility study of banana peel as the renewable energy source for drying processes study: Ban Klongkalon, Amphur Bangkratoom phitsanulok Province.* (Bachelor's thesis). Naresuan University, Phitsanulok.
- Kumpirapang, V., & Jantranon, J. (2007). *Study the problem of dried banana industry development for upgrading to international standard: A Case study in phitsanulok.* (Bachelor's thesis). Naresuan University, Phitsanulok.
- Limsiriwong, S. (2014). *Developing social relationship network models in Bang Katum's dried banana production, Phitsanulok.* (Doctoral dissertation). Naresuan University, Phitsanulok.
- Mahipan, N. (2002). *The Development of Guidelines for Native products business of Lertpaiboon in Kamalasai District, Kalasin.* (Master's thesis). Mahasarakham University, Mahasarakham.
- Samaorjai, C., Memak, T., & Pitiruaek, K. (2009). *Small business management.* Bangkok: Se-Education.
- Udomsopakit, S. (2011). The direction of agricultural development for food security. *Journal of Technology Promotion*, 37(214), 40–43.